

DE BLAASBOOG, EEN OUD, VOLKS MUZIEKINSTRUMENT TE GENT

Een bijzondere groep onder de volksinstrumenten staat bekend als pseudo-bassen (1). Ze zijn gemaakt van een eenvoudige stok, lat of schietboog die voorzien is van meestal één, uitzonderlijk twee darmsnaren. Onder deze snaar zit een opgeblazen varkensblaas gekneld die dient als klankversterker of resonator. Deze blaas zit bij alle Vlaamse boogvormige instrumenten bovenaan. Het instrument wordt bespeeld met een strijkstok en brengt daarbij een toonloos, brommend geluid voort, dat verwant is met dat van een rommelpot (2). Dit typisch Vlaams instrument was vooral populair in de zeventiende en de achttiende eeuw, maar geraakte pas in het begin van de vorige geheel in onbruik. Het werd door de "speelman" rechtstaand bespeeld en onderaan met de linkerhand vastgehouden en gestreken met de rechter (3).

Hoe dit instrument eruit zag is iconografisch goed gedocumenteerd. Tot omstreeks het midden van de 17de eeuw zijn er niet minder dan een tiental afbeeldingen van tot ons gekomen (4). Bij Jan Steen, bij Pieter Van der Hulst (zie afbeelding) en andere oude meesters komt het min of meer duidelijk voor. Is het dus reeds vanaf de zestiende eeuw op prenten en schilderijen herhaaldelijk afgebeeld, de naam ervan is pas vanaf het einde van de negentiende opgetekend, althans volgens de huidige stand van onze kennis. Twee nieuwe vermeldingen brengen daar nu verandering in. Beide zijn toevallig te Gent gelokaliseerd en tussen beide is er maar één eeuw verlopen.

Zo kwam een verder onbekende Michiel Lammelin, een speelman die bij feesten, danspartijen en dgl. voor de muzikale sfeer of begeleiding zorgde, op 21 juli 1617 "tavons ontrent de clocke thuys, wat verblijt vanden drancke"(5). Toen hij voorbij het huis passeerde van Abraham Vermeere, zijn buurman, heeft "d' huijsvrouw vanden voorn. Abraham (voor haer huys staende) versocht dat hij een liedeken zaude spelen up sijn instrument, wesende *een blaze ghespannen up eenen boghe*, zeggende dat zij daerup eens dansen zoude..."

Nar met blaasboog op *Vlaamse Kermis* door Peter Van der Hulst II (17de Eeuw).

Michiel wilde op dit verzoek graag ingaan, maar zijn vrouw, die eveneens voor haar deur stond, kwam ertussen, “vraeghende of hij niet langhe ghenouch voor het *mot* (6) (verstaende daerbij het bordeel) gespeelt hadde”. En daarop is de gehoorzame echtgenoot “up den voet met haer naer huys ende te bedde ghegaen”. Terloops moge hier worden opgemerkt dat voor *mot* in deze betekenis dit de tweede vindplaats is. Het lijkt een typisch Gents woord te zijn, vermits ook in de geciteerde tekst net nodig geacht werd de betekenis ervan te vermelden.

In dit Gents tafereeltje dat zich afspeelt in een niet nader genoemde straat, die echter zeker in een volkse wijk gelegen was, wordt het instrument bondig, maar goed beschreven. De naam ervan blijft ons echter onthouden.

Bij het begin van de achttiende eeuw echter wordt het instrument wel met name genoemd, nl. in het zangspel “de kleyn Komedi” van de Gentse rederijker Jacobus Hije (7). Hierin looft een lierman “den *blaesbogh* en den rommel-pot” als zijn favoriete instrumenten.

Deze naam is mij niet van elders bekend. Het is blijkbaar een uniek woord, een hapax legomenon. Een andere, de meest verspreide benaming naar men aanneemt, is *blazeveer*, waarin *veer* een samentrekking zou zijn voor *vedel*. Deze benaming vindt men voor het eerst opgetekend in De Bo’s *Westvlaams Idioticon* van 1873 (8). Men treft ze vooral aan rond Kortrijk en Oudenaarde, maar ook in de streek van Veurne en Dendermonde (9). Ze werd er uit de mondelinge overlevering opgetekend in een tijd dat het gebruik van deze pseudo-bas al lang over zijn hoogtepunt heen was.

De Gentse term *blaasboog* is veruit de oudste benaming voor het volkse, gestreken instrument dat hier onze aandacht heeft. In deze samenstelling wordt het ook heel raak gekarakteriseerd en niets belet ons aan te nemen dat *blaasboog*, in de 17de en 18de eeuw dé naam van dit instrument geweest is, zeker te Gent en omgeving, misschien zelfs in een groot deel van Oost-Vlaanderen.

W.L. BRAEKMAN

NOTEN

- (1) H. Boone en W. Bosmans, *Volksinstrumenten in België* (Leuven, 1995), p. 145.
- (2) H. Boone, “Gestreken en geschraapte pseudo-bassen in Vlaanderen en Wallonië”, in: *Liber amicorum Jozef Van Haver* (Kon. Comm. Volksk.: Brussel, 1991), p. 35-46.
- (3) E. Vander Straeten, *La Musique aux Pays-Bas avant le XIXe siècle* (Bruxelles, 1888), VIII, afb. 4.
- (4) H. Boone, *Liber amicorum*, p. 44.
- (5) RA Brussel, *Geheime Raad, Spaanse Tijd*, nr. 935.
- (6) Het woord *mot* is als synoniem van bordeel in de 17de eeuw te Gent bekend (*Gents Wdb.*).
- (7) Zie mijn *Leven en Werk van de Gentse rederijker Jacobus Hije (1667-1749)*, Cahiers van het Studiecentrum 18de-eeuwse Zuid-Ned. Letterk., nr. 21 (Brussel, 2002), nr. 74.
- (8) L.L. De Bo, *Westvlaams Idioticon* (Brugge, 1873), p. 144.
- (9) H. Boone, *Liber amicorum*, p. 44 en E. Vander Straeten, “De blaze-veer of Vlaamsche bas”, in: *Aldenardiana en Flandriana* (Gent, 1894, N.S. II), p. 32-34.